שיעור זה מוקדש לעילוי נשמת הוריי, ישראל ויתרה גולדברג, שקידום החינוך היהודי היה חשוב להם מאוד. נתרם על ידי ג'ניס ובן ציון ביטנסקי.

ד"ר יעל ציגלר

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ו

היד והפה: בין כוח לדיבור בהנהגתו של משה רבנו

1) **רמב"ן שמות ד, ג**
ויאמר השליכהו ארצה וישליכהו ארצה – לא הבינותי למה עשה האותות למשה, כי מאמין היה משה שהקב"ה מדבר עמו, והראוי שיאמר: והמטה אשר בידך תשלך ארצה **לפניהם**... ואולי אף על פי שהודיעו השם הגדול שבו נברא העולם ובו נהיה כל דבר (שמות ג, י"ד-ט"ו), רצה להראותו כי **בו** יעשו אותות ומופתים משנים התולדת, למען יתחזק הענין בלבו של משה, וידע באמת כי על **ידו** יעשו בעולם דברים מחודשים.

2) **רמב"ן שמות ב, יא**
והנה נסתכל בסבלותם ועמלם ולא יכול לסבול ולכן הרג המצרי המכה הנלחץ:

3) **נצי"ב שמות ב, יב**
וירא כי אין איש. להגיד לפניו את העָוֶל. כי כולם עצרת בוגדים ושונאי ישראל.

4) **ר' יוסף אבן כספי שמות ד, כ**
מטה האלהים – יחסו לא-להים להיותו עתיד לעשיית האותות במצותו ית'.

5) **שמות רבה ח, ג**
וְאֶת הַמַּטֶּה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדֶךָ... עֲשֵׂה מַכּוֹת חֲקוּקוֹת עָלָיו נוֹטָרִיקוֹן, דצ"ך, עד"ש, באח"ב. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּטַכְסִיס הַזֶּה הָבֵא עָלָיו אֶת הַמַּכּוֹת.

6) **מדרש ויושע שמות י"ד, ט"ו**
דבר אל בני ישראל ויסעו, ויען משה לפני הקב"ה, רבש"ע, ואני מה אעשה. אמר לו, טול המטה אשר נתתי לך ולך אל הים בשליחותי ואמור לו אני שלוחו של יוצר בראשית, גלה דרכיך לבני שיעברו בך. מיד הלך משה אל הים וְאָמַר לוֹ דִּבְרֵי הקב"ה. ויען הים אל משה, לא אעשה כדבריך לפי שאתה ילוד אשה, ולא זו בלבד, אלא שאני גדול ממך שלשה ימים, שאני נבראתי ביום השלישי ואתה לא נבראת עד יום הששי. מיד השיב משה דברי הים אל הקב"ה, ואמר לו הקב"ה, עבד המסרב ברבו מה עושה לו? אמר לו משה, מלקין אותו במטה. א"ל הקב"ה, אף אתה הרם את מטך ונטה את ידך על הים ובקעהו. מיד ויט משה את ידו על הים ויבקעהו.

7) **מלבי"ם שמות י"ז, ו**
הכית בצור, שאם היו זוכים היה די בדבור אבל עתה יצטרך להכות.

עמלק (שמות יז:ח-טז):	יתרו (שמות יח):
ויבא עמלק וילחם	ויבא יתרו...לשלום
בחר לנו אנשים	ויבחר משה אנשי חיל
וצא הלחם	ויצא משה...לשלום
מחר	ויהי ממחרת
אנכי נצב	וכל העם נצב עליך
וידי משה כבדים	כי כבד ממך הדבר
וישב עליה	וישב משה

שאלות והערות תתקבלנה בברכה: yaelziegler@gmail.com

ד"ר יעל ציגלר

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ו

המכללה האקדמית הרצוג
מיסודן של מכללות ליפשיץ והרצוג
אלון שבות ▪ ירושלים ▪ מגדל עוז

עד בא השמש	מן הבקר עד הערב
מלחמה לה' בעמלק מדר דר	וגם כל העם הזה על מקומו יבא **בשלום**

8) **<u>דברים רבה א, א</u>**
הֲרֵי מֹשֶׁה עַד שֶׁלֹּא זָכָה לַתּוֹרָה כְּתִיב בּוֹ (שמות ד, י): לֹא אִישׁ דְּבָרִים אָנֹכִי, כֵּיוָן שֶׁזָּכָה לַתּוֹרָה נִתְרַפֵּא לְשׁוֹנוֹ וְהִתְחִיל לְדַבֵּר דְּבָרִים, מִנַּיִן, מִמַּה שֶׁקָּרִינוּ בָּעִנְיָן, אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה.

9) **<u>אברבנאל במדבר כ, ח</u>**
והנה אמר עוד והוצאת להם מים מן הסלע להודיעו שאע"פ שהסלע אבן קשה לא יצטרך אל הכאה ולא אל השתדלות אחר כי אם לדבר אליו כן כי הוא ישמע את דברי ה' ובכחו יוכל משה להוציא מים מן הסלע.

10) **<u>מדרש אגדה (בובר) במדבר כ, ח</u>**
ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו – שיתן מימיו והוא יתן כדי שישאו קל וחומר בעצמם לומר מה סלע זה שאין לו עונש ולא שכר עשה ציווי הבורא, אנו לא כל שכן.

11) **<u>ילקוט שמעוני פרשת חקת רמז תשסג</u>**
וְדַבַּרְתֶּם אֶל הַסֶּלַע, וְהִכִּיתֶם לֹא נֶאֱמַר, אֲמַר לוֹ כְּשֶׁהַנַּעַר קָטָן רַבּוֹ מַכֶּהוּ וּמְלַמְּדוֹ, כֵּיוָן שֶׁהִגְדִּיל בְּדִבּוּר הוּא מְיַסְּרוֹ, כָּךְ אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה כְּשֶׁהָיָה סֶלַע זֶה קָטָן הִכִּיתָ אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יז, ו) "וְהִכִּיתָ בַצּוּר", אֲבָל עַכְשָׁיו וְדַבַּרְתֶּם אֶל הַסֶּלַע, שִׁנֵּה עָלָיו פֶּרֶק אֶחָד וְהוּא מוֹצִיא מַיִם מִן הַסֶּלַע.

12) **<u>הכתב והקבלה במדבר כ, ח</u>**
ואמר הרנ"ו דע כי דברי התורה נמשלים למים שנאמר הוי כל צמא לכו למים, ולב האדם נמשל לאבן שקשה לחקוק בו דברי התורה והמצוה, לכן עשה השם ב"ה פלא גדול במדבר להוציא מים מן הצור ומן הסלע ... בתחלה קשה על האדם להטותו אל התורה והמצוה, וצריך מוסר גדול, וכן רמז במי צור וצוה למשה ברפידים **שיכה** על הצור במטהו, כי בעת ההיא היה לבם עדיין לב אבן, ולכן בסוף ארבעים שנה כשנתן להם הבאר צוה ודברתם אל הסלע, לא שיכהו, להורות כי הדור ההוא לבם לב בשר ובטבעיהם עושים תורה ומצוה... וכשרבו במי קדש חשב משה שהם חסרים ולבם לב אבן, לכן אמר להם שמעו נא המורים, וכפי מחשבתו בא לכלל טעות להכות את הסלע כמו שעשה ברפידים, ובאמת היה דור דעה והיה די לדבר אל הסלע.

13) **<u>רש"ר הירש במדבר כ, ח</u>**
קח את המטה וגו' – לא מצאנו את המטה שביד משה מאז הניצחון על עמלק (שמות י"ז, ט).
...
את הפירוש הבא שמעתי מהמנוח חכם ברנייס נ"ע: זה עתה הגיעו בני ישראל אל גבול הארץ המובטחת להם, וציפה להם עידן חדש. הנסים הגלויים של המדבר, יוחלפו מכאן ואילך בהנהגה בלתי נראית של ה' אך קרובה לא פחות, על ידי נסים נסתרים. נס זה (פסוק ח) נועד להיות המעבר ל[מצב חדש] זה של הנהגה, והיה אמור ללמד כך: מטהו של משה במדבר יוחלף בדברו של משה, מעתה ועד עולם. המסעות במדבר החלו בנס מרה, אשר הראה לישראל – לפי הבנתם העמוקה של חז"ל – שדבר מן התורה די בו להמתיק את כל המים המרים (עיין פירוש, שמות ט"ו, כ"ה). המסעות במדבר נסתיימו – ועתיד חדש נפתח לישראל – בנס המתואר כאן, שהיה אמור להראות שדבר משה די בו להוציא מים חיים מן הסלע (השווה גם פירוש להלן כ"ז, י"ד).

שאלות והערות תתקבלנה בברכה: yaelziegler@gmail.com